

ГУМОР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Писарчук Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
pysarchukoksana04@gmail.com

Під час організації освітнього процесу у початковій школі важливо використовувати емоціогенні фактори. Це пов'язано з тим, що для молодших школярів рівень сприйняття емоційно насиченого навчального та виховного матеріалу є вищим, ніж нейтрального. Тому в умовах школи першого ступеня слід використовувати елементи гумору як засобу навчання та виховання, оскільки значущими є його роль та психолого-педагогічний потенціал.

Серед вчених, які вивчали окреслене питання, є Я. А. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський та ін.

Метою дослідження є визначити роль та засоби гумору в освітньому процесі початкової школи.

Гумор – це «доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, спрямоване на викриття недоліків; уміння подати, зобразити щось у комічному вигляді»; «художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на зображенні чого-небудь у комічному вигляді, а також твір літератури або мистецтва, що використовує цей прийом» [4]. Під поняттям «гумор» також інколи розуміють засоби, використання яких в освітньому процесі сприяє виникненню у здобувачів освіти позитивної реакції, зокрема сміху. Прикладами таких засобів можуть бути як різні жанри гумористичних творів (анекдоти, байки, гуморески, усмішки тощо), так і загалом гумористично спрямований освітній контент (мультфільми, аудіозаписи, зображення (меми, комікси), вправи і завдання та ін.).

Використання гумору в освітньому процесі є одним із шляхів підвищення ефективності освіти та дієвим засобом стимулювання учнівської мотивації. Це сприяє «розвитку інтелектуальних та комунікативних якостей, здатності критично мислити і творчо вирішувати завдання, що сформульовані перед учнями» [5, с. 52].

На уроках української мови та читання вчитель початкових класів ЗЗСО організовує роботу з гумористичними творами, що передбачено навчальною програмою НУШ. Наприклад, у 3 класі під

час теми «Веселинки розважають і життя навчають» за підручником О. Вашуленко здобувачі початкової освіти ознайомлюються із творчістю відомого гумориста Грицька Бойка, вивчаючи такі його твори: «Провалився по коліна», «Бабуся і внук», «Булка з маслом», «Де Іванко?» [2, с. 119–120]. Третьокласники, які навчаються за навчальною книгою Н. Богданець-Білоskalенко та Ю. Шумейко, під час теми «Гумористичні твори» працюють над текстами І. Андрусяка («Хмари»), С. Куцана (фрагменти повісті «Зюзя») [1, с. 148–155]. Однак реалізовувати освітній потенціал гумору тільки під час тематично спрямованих уроків було б неправильно, оскільки його роль має значно ширші межі.

Мультфільми та аудіозаписи педагог на уроках у початковій школі використовує доволі часто. У них часто помітне гумористичного спрямування. За допомогою таких продуктів молодші школярі засвоюють предметні та міжпредметні компетентності, а доброзичливо-глузливий аспект впливає на стійкість і довготривалість запам'ятовування матеріалу та його сприйняття.

Меми та комікси вже у своєму змісті здебільшого містять гумор. Сміх у молодших школярів викликає візуальна форма продукту (наприклад, вона або мультиплікаційна, або побудована на веселих загальновідомих кіноситуаціях) та сутність комбінацій у ньому (тексту та зображення). Використання таких засобів сприяє підвищенню рівня актуальності для учнів 6–10 років виучуваної теми та зацікавлення їх нею.

Вправи та завдання можуть або мати гумористичний зміст, або викликати у дітей позитивні емоції шляхом взаємодії під час їх реалізації. Наприклад, на уроках математики можна використовувати веселі задачі:

- 1) «– Три цукерки до кишені
Ти поклав і загубив,
Як з крамниці йшов до нені.
Що лишилось, полічив?
– Запитали б так спочатку!
Маю дірку. Треба латку» [3, с. 16].
- 2) Є у дівчинки Оленки
Три спіднички, три сукенки.
Є ще штани красиві,
І футболки є три сиві.
А Оленка – як тут бути? –
Каже: «Нема що вдягнути!».

Стільки всього ж є багато!

Діти, ну ж бо рахувати!

Позитивні емоції в учнів молодшого шкільного віку викликає сам процес виконання вправ та завдань. Наприклад, коли здобувачі початкової освіти готують та розіграють сценки під час уроків, то, намагаючись передати емоції персонажів, у них підіймається настрій. Коли вони грають ігри (дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові тощо), то щиро сміються та радіють.

Таким чином, роль використання гумору в освітньому процесі початкової школи полягає у впливі на підвищення ефективності освіти, стимулювання учнівської мотивації, розвиток інтелектуальних та комунікативних якостей, здатність критично мислити і творчо вирішувати завдання, засвоєння предметних та міжпредметних компетентностей, стійкість і довготривалість запам'ятовування матеріалу, підвищення рівня актуальності для учнів 6–10 років виучуваної теми та зацікавлення їх нею. Засобами гумору, які варто використовувати під час уроків та позаурочної діяльності у ЗЗСО І ступеня, є різні жанри гумористичних творів (анекдоти, байки, гуморески, усмішки тощо) та загалом гумористично спрямований освітній контент (мультфільми, аудіозаписи, зображення (меми, комікси), вправи і завдання та ін.).

Список джерел

1. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах) : Частина 2 : Читання. Київ : Грамота, 2020. 160 с.

2. Вашуленко О. В. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

3. Веселі задачі : посібник / упоряд. В. В. Татарінцева. Січинці, 2016. 37 с.

URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/000ayz-26c7.docx.html>
(дата звернення: 19.04.2023).

4. Гумор. Словник української мови : вебсайт. URL: <http://sum.in.ua/s/ghumor> (дата звернення: 19.04.2023).

5. Писарчук О. Т. Використання гумору в умовах дистанційного навчання учнів початкової школи. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2022. № 1. С. 51–61.

URL: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2022-1.08> (дата звернення: 18.04.2023).